

แนวทางการจัดการปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล หาดเจ้าหลาว และหาดแหลมเสด็จ ต.คลองขุด อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี Management Guidelines for Coastal Erosion by Stakeholders Participation: A Case Study of Chaolao and Laemsadet Beach, Khlong– Kood Subdistrict, Thamai District, Chanthaburi Province

เสาวลักษณ์ มาตุสรสกุล (Saowalak Matusornsakoon)* ดร. สุวัลักษณ์ สาธมนัสพันธ์ (Dr. Suvaluck Satumanatpan)**
ดร. จำลอง อรุณเลิศอารีย์ (Dr. Chamlong Arunlertaree)** ดร. สันชัย สุตินันท์วิหาร (Dr. Sanchai Sutipanwihan)***

บทคัดย่อ

งานวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ความคิดเห็น รวมถึงข้อเสนอแนะ จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล และเสนอแนวทางในการจัดการปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล หาดเจ้าหลาวและหาดแหลมเสด็จ ต.คลองขุด อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี โดยทำการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 25 ราย การสนทนากลุ่มย่อย จำนวน 95 ราย ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า ปัญหาอุปสรรค ที่พบในการจัดการปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล คือ การขาดข้อมูลทรัพยากรพื้นฐานในพื้นที่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องขาดความรู้ความเข้าใจ ความตระหนักในปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล กิจกรรมการมีส่วนร่วมในโครงการด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมยังมีน้อย ผู้นำขาดความเข้มแข็ง อีกทั้งการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบขาดความจริงจังและต่อเนื่อง ดังนั้น แนวทางการจัดการปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล จึงควรมีการจัดการระบบฐานข้อมูลทรัพยากรที่ดี การปลูกจิตสำนึก สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล การส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้มากขึ้น การใช้กฎหมายควบคุมและการสร้างนโยบายที่ชัดเจน และการจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสม

ABSTRACT

This paper present management guidelines for coastal erosion by stakeholders participation: A case study of Chaolao and Laemsadet beach, Khlong–kood subdistrict, Thamai district, Chanthaburi province. The aims of the project were divided into two parts; to examine the problems of coastal erosion and to propose management guideline for coastal erosion in the study area. 25 stakeholders and 95 stakeholders were conducted with the technique of in depth–interview and focus group.

* มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

** รองศาสตราจารย์สาขาวิชาเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

*** อาจารย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

The results of the study demonstrated that low capability of data on natural resources management, lack of knowledge and awareness on coastal erosion, low participation of communities in conservation and weak leadership characteristics are the main problems related to coastal erosion. Therefore, management guidelines for better coastal erosion should cover increasing capability on information of natural resources, providing better knowledge and awareness of coastal erosion for stakeholders, encouragement wider public participation, strengthening law enforcement, and, finally, appropriate budget allocation.

คำสำคัญ : แนวทางการจัดการ การกัดเซาะชายฝั่งทะเล การมีส่วนร่วม

Key Words : Management guidelines, Coastal erosion, Participation

บทนำ

ชายฝั่งทะเลของประเทศไทยครอบคลุมพื้นที่ 23 จังหวัด ทั้งฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามันมีความยาวประมาณ 2,815 กิโลเมตร ถือเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ วิถีชีวิต การประกอบอาชีพ วัฒนธรรมประเพณี การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ระบบนิเวศที่สำคัญ แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของกระแสคลื่น ลม ระดับน้ำทะเล โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดิน การพัฒนาพื้นที่ของประชาชนตามแนวชายฝั่งที่ไม่เหมาะสม (Worldbank, 2006) อันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พื้นที่บริเวณชายฝั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง โดยส่วนใหญ่ทำให้เกิดปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทั้งด้านอ่าวไทยและอันดามันโดยที่ฝั่งอ่าวไทยจะมีระดับความรุนแรงที่มากกว่า กล่าวคือ มีชายฝั่งที่ถูกกัดเซาะ 376.16 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 22.11 ของพื้นที่ชายฝั่งทั้งหมดในขณะที่ชายฝั่งด้านอันดามันมีชายฝั่งที่ถูกกัดเซาะยาว 111.4 กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 11.77 ของพื้นที่ชายฝั่งทั้งหมด (สิน และคณะ, 2545) ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นนอกจากทำให้เกิดความสูญเสียต่อทรัพย์สิน ที่ดิน ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และสิ่งปลูกสร้างแล้วยังมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางทะเลและชายฝั่ง ได้แก่ ชายหาด เนินทราย ป่าชายเลน และป่าชายหาด รวมทั้งทัศนียภาพที่สวยงาม ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม ระบบนิเวศชายฝั่งทะเล และทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ที่สำคัญอีกด้วย

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น หาดเจ้าหลาวและหาดแหลมเสด็จ ซึ่งตั้งอยู่ในต.คลองขุด อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี ก็ได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน โดยปัจจุบันหาดทั้งสอง มีอัตราการกัดเซาะปานกลาง คือ 1-5 เมตรต่อปี (สิน และคณะ, 2545) และมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากภัยธรรมชาติที่เพิ่มระดับความรุนแรงมากขึ้น รวมถึงการส่งเสริมนโยบายด้านการท่องเที่ยว ส่งผลให้ผู้ประกอบการประชาชนในท้องถิ่น ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งในประเทศไทยยังขาดการศึกษาแนวทางการจัดการปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลโดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริง โดยการแก้ไขที่ผ่านมาเป็นการแก้ปัญหาแบบเบี่ยงบนลงสู่เบื้องล่าง (Top-down) ขาดการคำนึงถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือประชาชนผู้เป็นเจ้าของปัญหา (อรทัย, 2531)

ดังนั้น เพื่อป้องกันการทำกิจกรรมในพื้นที่ชายฝั่งทะเลอย่างขาดความระมัดระวัง ไม่คำนึงถึงศักยภาพของพื้นที่ ส่งผลต่อการกัดเซาะชายฝั่งทะเล จึงมีความจำเป็นที่ควรมีการศึกษาอย่างเร่งด่วน เพื่อหาแนวทางการจัดการ มาตรการในการฟื้นฟู และรักษาแนวชายฝั่งทะเลทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อรองรับการพัฒนาชายฝั่งที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ดังนั้น เพื่อให้การศึกษาแนวทางการจัดการปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งมีความสอดคล้องกับสภาพ

พื้นที่ นอกจากจะต้องดำเนินการตามหลักวิชาการ ด้วยการคำนึงถึงความรู้ ความเข้าใจในการแก้ปัญหา การกีดเซาะชายฝั่ง และฟื้นฟูชายหาดจากหน่วยงานของภาครัฐที่รับผิดชอบแล้ว วิธีการที่เหมาะสมอีกวิธีหนึ่งคือการได้รับความร่วมมืออย่างจริงจังจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง (stakeholder) ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอันมีความสำคัญยิ่ง (Phillips *et al.*, 2006) โดยเน้นที่การศึกษาความคิดเห็นของประชาชน การเพิ่มศักยภาพการมีส่วนร่วมให้มีความเข้มแข็งในกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ (Clark, 1997) ซึ่งการมีส่วนร่วมนอกจากจะเป็นการพัฒนาคนในด้านการตอบสนองความต้องการแล้วยังสามารถสร้างความรู้สึกรับผิดชอบเป็นเจ้าของ ความรู้สึกผูกพัน และเป็นการสร้างความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ความคิดเห็น รวมถึงข้อเสนอแนะ จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาการกีดเซาะชายฝั่งทะเล หาดเจ้าหลาว และหาดแหลมเสด็จ ต.คลองขุด อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี
2. เพื่อเสนอแนวทางในการจัดการปัญหาการกีดเซาะชายฝั่งทะเล หาดเจ้าหลาวและหาดแหลมเสด็จ ต.คลองขุด อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี

อุปกรณ์และวิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มย่อย ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งมีรายละเอียดในการพิจารณาผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนี้

การสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้ให้สัมภาษณ์ จะต้องเป็นผู้ที่รู้ข้อมูล หรือมีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ เกี่ยวกับประเด็นที่ผู้วิจัยทำการศึกษาเป็นอย่างดี

การสนทนากลุ่มย่อย

1. เป็นผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษา สามารถ

ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษาได้เป็นอย่างดีและด้วยความเต็มใจ

2. เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากพื้นที่หาดทั้งสอง โดยมีการใช้ประโยชน์/มีการตั้งถิ่นฐานตลอดแนวชายฝั่งทะเล/เห็นการเปลี่ยนแปลงของชายฝั่งทะเลมาตั้งแต่ในอดีต

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 25 ราย และกลุ่มตัวอย่างจากการสนทนากลุ่มย่อย จำนวน 95 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ใช้แบบสัมภาษณ์ในการวิจัย โดยได้รับการตรวจสอบความสมบูรณ์และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ ความต่อเนื่องของข้อคำถามจากผู้เชี่ยวชาญ รวมถึงการนำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างใกล้เคียง จำนวน 10 ราย เพื่อนำผลการทดลองที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขและนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่แท้จริงต่อไป

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า ปัญหา และอุปสรรคในการจัดการปัญหาการกีดเซาะชายฝั่งทะเลในพื้นที่หาดเจ้าหลาว และหาดแหลมเสด็จ ต.คลองขุด อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี ประกอบด้วย การขาดข้อมูลทรัพยากรพื้นฐานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ศึกษา โดยเฉพาะข้อมูลด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่มีความถูกต้องสมบูรณ์ และทันสมัย ได้แก่ 1) ข้อมูลพื้นที่ทรัพยากรป่าชายเลน แนวปะการัง และแหล่งหญ้าทะเล โดยมีการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก 2) ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณชายฝั่ง โดยสำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดจันทบุรี เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ เป็นต้น การขาดความตระหนักในปัญหาการกีดเซาะชายฝั่งทะเล เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ในพื้นที่เคยชินกับคลื่นลมแรง กีดเซาะชายฝั่งทะเลมาตั้งแต่อดีต ประกอบกับชาวบ้าน

ส่วนใหญ่ได้ขายพื้นที่ทำมาหากินบริเวณชายฝั่ง และย้ายไปอยู่บริเวณเชิงเขาทั้งหมด จึงสนใจประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม อีกทั้งคนในชุมชนผู้ประกอบการ รวมถึงเจ้าหน้าที่หน่วยงานระดับท้องถิ่นยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล เมื่อเกิดปัญหาขึ้นจึงไม่ทราบว่าจะต้องหาวิธีหรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไร ควรจะไปปรึกษาใคร หรือหน่วยงานใดที่มีหน้าที่รับผิดชอบในด้านนี้ จึงทำให้หน่วยงานในระดับท้องถิ่นยังไม่มีความร่วมมือมากพอที่จะช่วยเหลือชุมชนในการแก้ไขปัญหาได้มากนัก ทั้งด้วยศักยภาพขององค์การบริหารส่วนตำบลเองที่ยังขาดทั้งสถานที่ทำการ งบประมาณ บุคลากร ความรู้ความเชี่ยวชาญ ในด้านการกัดเซาะชายฝั่งทะเล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ดวงพร, 2550) ที่พบว่าแนวทางในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาสที่เหมาะสมนั้นจะต้องมีการส่งเสริมให้ความรู้และสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง โดยเน้นไปในลักษณะของการฝึกอบรม สัมมนา ศึกษาและดูงาน รมณรงค์ เผยแพร่และประชาสัมพันธ์

นอกจากนี้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนในท้องถิ่นนั้น ก็พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการร่วมรับรู้ปัญหา ร่วมปฏิบัติ เนื่องจากต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว เป็นหลัก ส่วนผู้ประกอบการจะมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเนื่องจากในพื้นที่ศึกษาผู้ประกอบการเป็นบุคคลภายนอกเป็นจำนวนมาก ซึ่งประกอบธุรกิจร้านอาหาร โรงแรม รีสอร์ท ค่อนข้างมีฐานะ จึงเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม และเจ้าของกิจการส่วนใหญ่ไม่ได้ตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในพื้นที่ จึงเป็นผลให้ทั้งชาวบ้านและผู้ประกอบการไม่มีเวลาในการมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการแสดงความคิดเห็น ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ และร่วมติดตามประเมินผล หากมีก็เป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ส่วนใหญ่มักเป็นผู้ที่มีตำแหน่งทางสังคมและมีบทบาทหน้าที่โดยตรง เช่น สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน

สมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ เป็นต้น โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นส่วนใหญ่เป็นของหน่วยงานภาครัฐ มีการจัดโครงการเฉพาะในวันสำคัญ การมีส่วนร่วมของชุมชนที่เกิดจากกิจกรรมภายในชุมชนเองจึงมีน้อยมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริรัตน์ (2546) ที่พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งพื้นที่ปากแม่น้ำเวฬุ จังหวัดจันทบุรีและตราด ยังคงมีระดับต่ำทั้งในด้านการวางแผน การร่วมปฏิบัติงาน การร่วมรับผลประโยชน์ และการร่วมประเมินผล และมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการพัฒนาผู้นำ และเสริมสร้างกลุ่มองค์กรประชาชน การสร้างจิตสำนึกด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่ง กำหนดมาตรการจัดการทรัพยากรชายฝั่งในพื้นที่ปากแม่น้ำเวฬุ รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพ

ในส่วนของผู้คนที่ขาดความเข้มแข็งถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง (Pomeroy et al., 2004) ซึ่งในพื้นที่หาดเจ้าหลาวและหาดแหลมเสด็จ ยังขาดผู้นำที่จะเข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงหรือการให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือในด้านของงบประมาณ ข้อมูลข่าวสาร ความชัดเจนของกฎหมายชายฝั่งทะเล หรือแนวทางอื่นๆ ที่เอื้อต่อการจัดการปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล และการขาดผู้นำที่ดียังมีผลต่อการทำงานของหน่วยงานในระดับล่างอีกด้วย ไม่จะเป็นการประสานงานภายในองค์กรเดียวกัน หรือการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่นซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจเป็นโอกาสในการสร้างงานให้มีศักยภาพมากขึ้น นอกจากนี้การจัดการปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลในพื้นที่หาดเจ้าหลาวและหาดแหลมเสด็จนั้นยังมีปัญหาแทรกซ้อนอื่นๆ เช่น ปัญหาขยะ ซึ่งจัดเป็นปัญหาที่ส่งผลในระดับรุนแรงของพื้นที่ตำบลคลองขุดในขณะนี้ จึงอาจจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลในพื้นที่ศึกษามีความสำคัญลดลำดับลงมา

จากปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นดังกล่าวข้างต้น กลุ่มชาวบ้าน ผู้ประกอบการ หน่วยงานภาครัฐ

ภาคเอกชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน ได้เสนอความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่างๆ ในการร่วมกันหาแนวทางการจัดการปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล ซึ่งสามารถวิเคราะห์และนำเสนอเป็นแนวทางการจัดการปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลได้ 5 แนวทาง คือ **แนวทางที่ 1 แนวทางการจัดการระบบฐานข้อมูลทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง**

โดยมุ่งเน้นที่ความทันสมัยของข้อมูล ควรมีการสำรวจ เก็บข้อมูลที่มีความทันสมัยอยู่เสมอ โดยเฉพาะข้อมูลการเปลี่ยนแปลงชายฝั่งทะเลที่หน่วยงานในระดับจังหวัดควรทราบ เพื่อความสะดวกในการนำข้อมูลมาใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบ และหาแนวทางในการจัดการต่อไป ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางที่ 1 ของยุทธศาสตร์การจัดการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2550) คือ การพัฒนาและปรับปรุงระบบฐานข้อมูลพื้นที่ชายฝั่งเพื่อใช้ในการกระบวนการตัดสินใจ วางแผน และดำเนินงาน มุ่งเน้นที่การกระจายของข้อมูล หน่วยงานในระดับจังหวัดหรือหน่วยงานส่วนกลาง ควรมีการกระจายข้อมูลสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในส่วนที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถจัดทำเอกสารเองได้ เพื่อให้หน่วยงานท้องถิ่นได้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของตนเองครอบคลุมทุกปัญหา

แนวทางที่ 2 แนวทางการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และการสร้างความตระหนัก รวมถึงการปลูกจิตสำนึกเกี่ยวกับปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล

เป็นแนวทางที่มุ่งเน้นหากิจกรรมเพิ่มเติมเพื่อเป็นการณรงค์ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้น (Arriaga *et al.*, 2001) โดยมีแนวทางในการปฏิบัติ คือ 1) การประชาสัมพันธ์โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการประชาสัมพันธ์ รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลของพื้นที่ในปัจจุบันรวมถึงแนวโน้มในอนาคต เพื่อให้เกิดความรักความหวงแหน และเกิดจิตสำนึกที่ดีต่อปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล รวมถึงการมองเห็นถึงปัญหาว่าเป็นปัญหาส่วนรวม 2) การจัดกิจกรรมหรือ

การจัดการฝึกอบรม โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็น ซึ่งกันละกัน และร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา 3) การจัดการศึกษาดูงาน โดยหน่วยงานระดับจังหวัดหรือหน่วยงานส่วนกลางควรจัดให้หน่วยงานระดับท้องถิ่นหรือชุมชนที่ได้พบกับปัญหาอย่างแท้จริงได้ไปศึกษาดูงานตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดแนวทางการจัดการใหม่ ๆ ที่นำมาประยุกต์ใช้กับพื้นที่ของตนเอง รวมถึงการถ่ายทอดความรู้สู่ท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง **แนวทางที่ 3 แนวทางการส่งเสริมการรวมกลุ่ม และการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล**

การรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ถือเป็นปัญหาหนึ่งที่ส่งผลต่อการจัดการเนื่องจากในปัจจุบันกลุ่มอนุรักษ์ต่างๆ เริ่มลดศักยภาพลงด้วยหลายสาเหตุ ทั้งนี้เพื่อให้อัตถภาพในการทำงานด้านอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น และมีแนวทางในการจัดการปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลร่วมกัน จึงมีแนวทางปฏิบัติ คือ 1) การจัดตั้งศูนย์เฉพาะกิจในพื้นที่ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมกับการจัดสรรบุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ คอยให้คำแนะนำวิธีการปฏิบัติหรือวิธีการแก้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลในพื้นที่ 2) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยหน่วยงานในท้องถิ่นควรมีการจัดเวทีให้กับผู้ชุมชนในท้องถิ่นได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Baine *et al.*, 2007) ความคิดเห็นกับชุมชนใกล้เคียงที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลเช่นเดียวกัน เพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายนอกชุมชน และเพิ่มศักยภาพในการมีส่วนร่วมไปพร้อมๆ กัน 3) การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อน เช่น องค์กรเอกชน (NGOs) โดยให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านของข้อมูลข่าวสารงบประมาณ เป็นต้น เพื่อสร้างแรงกระตุ้นในการรวมกลุ่มกัน และหาแนวทางในการจัดการปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลที่มีศักยภาพ เช่นเดียวกับ (บำเพ็ญ, 2550) ที่กล่าวว่าองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการจัดการทรัพยากร โดยองค์กร

พัฒนาเอกชนจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านและเครือข่าย ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนและวิธีการทำงานแบบมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน 4) การสร้างผู้นำที่มีความเข้มแข็งเพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงจะช่วยในการปกป้องผลประโยชน์ให้กับคนในท้องถิ่นที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ นอกจากนี้ยังเป็นแกนนำที่จะกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นกล้าที่จะเกิดการรวมตัว และมีอำนาจในการต่อรองต่อหน่วยงานราชการในการเร่งให้มีการจัดการปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลในพื้นที่ของตนได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางที่ 2 ของยุทธศาสตร์การจัดการป้องกันและแก้ไขปัญหการกัดเซาะชายฝั่งทะเล ของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ปี พ.ศ. 2550 คือ การมีส่วนร่วมในการจัดการป้องกันและแก้ไขปัญหการกัดเซาะชายฝั่งทะเล โดยใช้มาตรการการเสริมสร้างศักยภาพของหน่วยงานสถาบัน และกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มประสิทธิภาพการประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาและการจัดการป้องกันแก้ไขปัญหการกัดเซาะชายฝั่งทะเล

แนวทางที่ 4 แนวทางด้านการใช้กฎหมายควบคุม และการสร้างนโยบายที่ชัดเจน

ปริณา (2544) กล่าวว่า การจัดการชายฝั่งแบบบูรณาการบริเวณอ่าวไทยตอนในฝั่งตะวันตกจะประสบความสำเร็จได้จะต้องมีการจัดการโดยเน้นการแบ่งเขตกำหนดมาตรการควบคุมการขยายตัวของเมือง การใช้หลักเศรษฐศาสตร์ควบคู่ไปกับการบังคับใช้กฎหมาย การส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน และทรัพยากรสัตว์น้ำเพื่อให้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปอย่างยั่งยืน ซึ่งในพื้นที่ศึกษาที่เช่นเดียวกัน ควรมีแนวทางในการผลักดันกฎหมายหรือการสร้างนโยบายที่มีความชัดเจน คือ 1) การกำหนดขอบเขตในการประกอบกิจกรรมบริเวณชายฝั่งทะเลให้ชัดเจน ว่าเขตใดเป็นเขตการทำประมง เขตอนุรักษ์ แนวปะการัง รวมถึงขอบเขตและข้อปฏิบัติที่ชุมชน

หรือผู้ประกอบการจะกระทำการสร้างโครงสร้างป้องกันคลื่นเซาะบริเวณหน้าสถานประกอบการของตนเอง 2) การใช้กฎหมายควบคุมที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยหน่วยงานส่วนกลางและหน่วยงานส่วนภูมิภาคควรมีการใช้กฎหมายในการควบคุมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมีความยืดหยุ่นได้ตามความจำเป็น 3) การวางผังเมืองที่เหมาะสม โดยมีการวางผังเมืองด้วยความโปร่งใส ตรงกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ซึ่งมีแนวโน้มไปในทางที่ดี ช่วยป้องกันการทำลายทรัพยากร และผลกระทบต่อชุมชนที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต นอกจากนี้ผังเมืองที่อยู่ในระหว่างหมดอายุการใช้งาน ควรมีการใช้กฎหมายเทศบัญญัติควบคุมอย่างเข้มงวด และจริงจัง

แนวทางที่ 5 แนวทางด้านการจัดสรรงบประมาณ

ในส่วนของการจัดการปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลในพื้นที่หาดเจ้าหลาวและแหลมเสด็จนั้น งบประมาณถือเป็นปัจจัยหลักปัจจัยหนึ่ง ที่ต้องใช้ในการจัดการปัญหาซึ่งทุกฝ่ายต่างทราบกันดีว่าต้องใช้งบประมาณที่ค่อนข้างสูง ซึ่งเกินศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะหางบประมาณตรงส่วนนี้มาได้ตามความต้องการของชุมชน เพื่อให้ทุกฝ่ายได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลของพื้นที่นี้ และจัดสรรงบประมาณลงมายังพื้นที่นั้นมากขึ้น จึงควรมีการสำรวจสภาพพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่องและจริงจัง โดยหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบควรมีการตรวจสอบระดับของผลกระทบอย่างสม่ำเสมอ เพื่อทำการจัดลำดับความสำคัญของพื้นที่เร่งด่วน และจัดสรรงบประมาณตามความเหมาะสม และการเพิ่มงบประมาณในการทำงานด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยรัฐบาลควรมีความตระหนักและมองเห็นถึงปัญหาทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น ควบคู่ไปกับการแก้ปัญหาเศรษฐกิจในปัจจุบัน เพื่อให้มีการจัดสรรงบประมาณในด้านนี้เพิ่มเติมเนื่องจากเป็นปัญหาระดับประเทศเช่นกัน

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาแนวทางการจัดการปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลแบบมีส่วนร่วม หาดเจ้าหลาวและหาดแหลมเสด็จ ต.คลองขุด อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี ในครั้งนี้ สามารถเสนอแนวทางการจัดการซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติในระดับของชุมชนในท้องถิ่นและในระดับของหน่วยงานภาครัฐได้ 5 แนวทาง ดังนี้

- 1) การจัดการระบบฐานข้อมูลทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
- 2) การสร้างความรู้ ความเข้าใจ และการสร้างความตระหนัก รวมถึงการปลูกจิตสำนึกเกี่ยวกับปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล
- 3) การส่งเสริมการรวมกลุ่ม และการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเล
- 4) การใช้กฎหมายควบคุมและการสร้างนโยบายที่ชัดเจน
- 5) การจัดสรรงบประมาณ

แนวทางการจัดการทั้ง 5 แนวทางนี้เป็นเพียงการนำเสนอเพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลพิจารณาเป็นแนวทางในการปฏิบัติเท่านั้น ส่วนการจัดการจะประสบความสำเร็จหรือไม่ จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และมีการดำเนินการอย่างจริงจัง รวมทั้งมีการติดตามประเมินผลการดำเนินการ เพื่อนำข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นไปปรับปรุงแนวทางให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาฐานข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ที่มีความชัดเจน โดยเฉพาะทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เช่น พื้นที่ป่าชายเลน แหล่งหญ้าทะเล แหล่งปะการัง ชุมชนประมง รวมถึงการศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อลดปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลนำไปสู่การจัดการที่มีประสิทธิภาพ
2. ควรมีการศึกษาถึงศักยภาพและความพร้อมของชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น รวมถึงหน่วยงาน

ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งทะเล เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงพัฒนาเครื่องมือวิธีการต่างๆ และกำหนดแนวทางในการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ศึกษาได้อย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. 2550. ยุทธศาสตร์การจัดการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- บำเพ็ญ เขียวหวาน. 2550. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งขององค์กรพัฒนาเอกชน กรณี โครงการอันดามัน. การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 45: สาขาส่งเสริมการเกษตรและคหกรรมศาสตร์ สาขาอุตสาหกรรมเกษตร, หน้า 101-110.
- ปวีณา ด้านสกุล. 2544. การจัดการชายฝั่งแบบบูรณาการบริเวณอ่าวไทยตอนในฝั่งตะวันตก. ปรินญาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดวงพร จันทรแก้ว. 2550. แนวทางการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอำเภอเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส. ปรินญาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาชุมชนและชนบท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สรวิรัตน์ เตชะรัตน์. 2546. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง พื้นที่ปากแม่น้ำเวฬุจังหวัดจันทบุรีและตราด. ปรินญาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการประมง ภาควิชาการจัดการประมง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สิน สินสกุล, สุวัฒน์ ตียะไพรัช, นิรันดร์ ชัยมณี และบรรเจิด อร่ามประยูร. 2545. การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย. กรุงเทพฯ: กองธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี.

- อรรถัย อาจอ่ำ. 2531. ชุมชนเชิงกี: วิถีชีวิตและกระบวนการพัฒนาสู่การพึ่งพาตนเอง. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Arriaga, ER., and Villalobos, G. 2001. The coast of Mexico: approaches for its management [Electronic version]. *Journal of Ocean and Coastal Management*. 44(1): 729-756.
- Baine, M., Howard, M., Kerr, S., Edgar, G., and Toral, V. 2007. Coastal and marine resource management in the Galapagos Islands and the Archipelago of San Andres: Issue, problems and opportunities [Electronic version]. *Journal of Ocean and Coastal Management*. 50(1): 148-173.
- Clark, JR., 1997. Coastal zone management for the new century [Electronic version]. *Journal of Ocean and Coastal Management*. 52(5): 191-216.
- Phillips, MR., and Jones, AL., 2006. Erosion and tourism infrastructure in the coastal zone: Problems, consequences and management [Electronic version]. *Journal of Tourism Management*. 27(3): 517-524.
- Pomeroy, RS., McConney, P., Mahon , R. 2004. Comparative analysis of coastal resource co-management in the Carribean. [Electronic version]. *Journal of Ocean and Coastal Management*. 47(1): 429-447.
- Worldbank. 2006. Environment Monitor. Retrieved September 20, 2008, from <http://www.worldbank.or.th/thai.pdf>.